

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ НАПН УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОДА
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
ВІДДІЛ ОСВІТИ, МОЛОДІ І СПОРТУ БЕРЕЖАНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
БЕРЕЖАНСЬКА ШКОЛА-ГІМНАЗІЯ ІМ. БОГДАНА ЛЕПКОГО

ПРОЕКТУВАННЯ РОЗВИТКУ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАТЕРІАЛИ

***ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції
20–21 квітня 2017 року
м. Бережани***

Київ–2017

Кузів Марія Ярославівна,
*Художній керівник
Бережанської школи-гімназії ім. Б. Лепкого
м. Бережани
mariia_kuziv@mail.ua*

МИСТЕЦЬКЕ ВИХОВАННЯ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ ЗАСОБАМИ ХОРЕОГРАФІЇ.

Танцювальне мистецтво народилося на світанку людського суспільства і вважається найбагатшим джерелом естетичних вражень дитини, її творчих можливостей. Синкретичність танцювального мистецтва передбачає розвиток почуття ритму, вміння чути і розуміти музику, узгоджувати з нею свої рухи, одночасно розвивати і тренувати м'язову силу корпусу і ніг, рухи рук, грацію і виразність. Заняття танцем на уроках хореографії формують правильну поставу, виховують основи етикету і грамотної манери поведінки в суспільстві, дають уявлення про акторську майстерність. Танець має величезне значення, як засіб виховання національної самосвідомості обдарованої дитини.

Обдарованість – це системна якість психіки, що розвивається протягом життя, яка визначає можливість досягнення людиною більш високих результатів в одному чи кількох випадках діяльності порівняно з іншими людьми.

Хореографічна обдарованість передбачає гармонійне поєднання фізичних, психофізіологічних і психологічних даних, природних задатків з особистими рисами людини, що розвиваються впродовж її життя в певному оточенні.

Хореографічне мистецтво є складним процесом, де поєднується емоційна та інтелектуальна сторони, музичний матеріал й індивідуальні особливості виконавця. Ця єдність зумовлює явище естетичного переживання з усіма специфічними і характерологічними особливостями.

Обдарованість притаманна кожній дитині. Навчання та виховання талановитого покоління з метою формування неординарних творчих особистостей для (для розвитку європейської держави) потреб сучасного суспільства є актуальним завданням сучасних педагогів усіх галузей освіти. Серед різних педагогічних форм розвитку креативного мислення у дітей та підлітків особливе місце займає хореографія.

Художньо-естетичний напрям забезпечує освіченість та вихованість обдарованої дитини, здатної до саморозвитку і самовдосконалення, формування її художньо-естетичної культури засобами кращих національних і світових хореографічних надбань, сприяє виробленню умінь примножувати культурно-мистецькі традиції свого народу. Він забезпечує науково обґрунтований обсяг рухової активності молоді, формування у неї навичок здорового способу життя як невід'ємного компонента загальної культури обдарованої дитини та оволодіння системою знань про людину, її повноцінний фізичний і духовний розвиток, формування творчих здібностей, зміцнення здоров'я, гармонії духу і тіла.

Моя мета як педагога-хореографа:

- пробудити інтерес до танцювальної творчості у дітей, психологічно налаштувати на працю;
- залучати дітей до танцювального мистецтва, тим самим виявляти і сприяти розвитку обдарованих дітей;
- виховувати працездатність, на основі чого здійснити початкову, основну і вищу хореографічну підготовку;
- заохочувати дітей до хореографічного мистецтва;
- створити належні умови для творчого розвитку обдарованих дітей засобами хореографічного мистецтва починаючи з раннього віку;
- постійно працювати над вихованням почуттів обдарованих дітей, особливо вразливих і чутливих до всього, що стосується їхнього «я»;
- скеровувати енергію і творчість обдарованих дітей у потрібне русло, щоб їх праця приносила користь;
- привчати обдарованих дітей працювати в ансамблі, це допоможе їм в майбутньому адаптуватися в суспільстві;
- тісно співпрацювати з батьками обдарованих дітей, щоб розвинути здібності кожної дитини.

Фахівці розрізняють такі види обдарованості:

- соціальну - лідерську;
- художню - музичну, образотворчу, сценічну;
- психомоторну - спортивні здібності;
- інтелектуальну - здатність аналізувати, мислити, зіставляти факти;

- академічну – надзвичайна здатність до навчання взагалі, стають відмінними спеціалістами;

- творчу - нестандартне бачення світу й нешаблонне мислення.

Художня обдарованість – явище багатогранне. Існують різні погляди на те, які саме якості (музичні дані, пластика тіла, виразність мімічна чи темперамент) є визначальними для розвитку таланту. При цьому високий рівень розвитку окремих здібностей не гарантує обдарованості. Ці факти підтверджують положення О. Кульчицької про системний, інтегральний характер хореографічної обдарованості і дозволяють розглядати її як поєднання фізичних, психофізіологічних і психологічних даних, природних задатків з особистими рисами людини, що розвиваються впродовж її життя в певному оточенні, формують талант.

Провідною діяльністю хореографів - виконавців вважається навчальна, оскільки доводиться значну частину часу проводити в танцювальному залі. І її зміст не вичерпується постійним шліфуванням навчальних вправ, а включає такі важливі складові творчості, як мислення, фантазування, рефлексія.

Основним завданням хореографів є осмислення хореографічного твору та передача його засобами виразних рухів. Розуміння хореографічного матеріалу залежить від рівня підготовленості виконавця, від уміння передати цей образ до глядача. Художня обдарованість уособлює не лише танцювальну техніку, а й акторські здібності та високу виконавську майстерність.

Хореографія створює умови, що забезпечують розвиток обдарованих дітей, сприяє реалізації їхніх потенціальних можливостей, виховує людину, яка вміє цінувати матеріальні та духовні багатства, накопичені людством, здатна відчувати світ і творчо його збагачувати.

Культура танцю не лише дає можливість передачі громадських та національних норм і традицій, а й розширює межі вибору, розвиває творчі здібності та художній смак .

Навчальний процес будується таким чином, щоб діти, здобуваючи знання, опановуючи навичками і вміннями, одночасно формували б свій світогляд, набували кращі погляди і риси характеру. Хореографічне мистецтво має великі можливості для широкого здійснення виховних завдань, так як заняття з хореографії сприяють естетичному вихованню дітей, надають позитивний вплив на їх фізичний розвиток, сприяють зростанню їхньої загальної культури.

У ході проведення занять з хореографії творчо обдаровані діти набувають необхідних навичок та умінь відчувати музичний ритм, розвивають координацію, ознайомлюється з різними напрямками хореографічного мистецтва, історією хореографії, розвиває вміння через музику та рухи виражати різні настрої, думки, почуття людини, її ставлення до навколишнього світу.

Отже, хореографічні здібності можна визначити як спеціальні, які поєднують у собі музичне, естетичне і хореографічне сприймання, переоцінку твору і вміння вносити зміни у структуру танцю.

Обдарованих дітей не можна сприймати як обраних. Разом з тим це не зовсім звичайні діти. З одного боку, вони потребують підтримки та стимулювання з боку батьків та педагогів у розвитку свого творчого потенціалу. Таких дітей не можна особливо виділяти, щоб штучно не завищити їхню внутрішню самооцінку, що може призвести до руйнування взаємовідносин у колективі.

Художньо обдаровані діти, які цікавляться хореографією, швидше досягають глибокого розуміння навчального матеріалу, ніж їх однолітки. Як правило, вони приділяють багато часу самостійному вивченню предмета та критично ставляться до своїх недоліків.

Важливу роль у сприйнятті танцювального матеріалу відіграє особистість педагога. Хореограф повинен мати певний ступінь магнетизму, який виражається у його манері спілкування, поведінки, ставленні до колективу й до кожного вихованця окремо. Стиль роботи має безпосередній вплив на реалізацію конкретних завдань у процесі навчання та виховання творчо обдарованої молоді.

У своїй роботі намагаюся керувати діями дітей, не руйнуючи їхню ініціативу та свободу вибору, завоювати довіру підлеглих, встановити з ними контакт, ставлюся до творчої реалізації учнів серйозно та з щирим інтересом.

Прагнучи надати учням вміння та навички загальної хореографічної підготовки, я, перш за все, зіткнулася з необхідністю адаптації навчальної програми роботи ансамблю танцю для того, щоб спрямувати свою роботу на задоволення потреб дітей у творчій діяльності, враховувати специфіку роботи з ними та не тільки одержувати максимальний результат від занять, але і менше стомлювати дітей, сприяти зміцненню їхнього здоров'я. Тому робота з творчо обдарованими дітьми на заняттях хореографії вимагає внутрішньої зібраності та підготовленості.

Навчання танцю – надзвичайно складна, кропітка праця, яка потребує багаторазового відпрацювання кожного вивченого руху, тому намагаюся використовувати інноваційні методи та підходи до організації навчально-виховної діяльності вихованців. Зокрема, впроваджую в систему роботи і проблемну методику. На відміну від традиційної, коли дітям повідомляється «готова» інформація для навчання, проблемна методика пропонує більш активну розумову і емоційну діяльність. У процесі занять пропоную дітям доповнити танцювальну комбінацію або скласти її повністю, виконати той чи інший рух, що не стосується їх програми навчання, але поділивши дітей перед

чим на пари або групи. Це дає змогу перевірити на скільки діти засвоїли отриманні знання і як деякі з них можуть спілкуватися при роботі один з одним.

Вважаю, що при проведенні занять негативним у викладанні матеріалу є монотонність, сухість, формалізм. І тому постійно шукаю такі методи та форми роботи, які б викликали у дітей живий інтерес до виконання завдання, до творчої праці. Процес навчання дітей на заняттях хореографією має відбуватися на фоні позитивного емоційного настрою в психологічно комфортних для дітей умовах.

Особливу увагу звертаю на характер і якість музичного оформлення заняття. Підбір матеріалу здійснюю разом з концертмейстером, якому необхідно пояснити побудову заняття в цілому, а також в кожній з його окремих частин, вказати на потрібний розмір, ритмічну структуру та темп композицій. Рухи повинні впливати з музики, узгоджуватися з нею, відображаючи не тільки її загальний характер, але і конкретні засоби виразності. У поєднанні образного слова, музики і руху розвивається дитяча уява, дитина точніше передає характер музичного твору, рухи стають вільними, зникає скутість, з'являється впевненість. Ще однією характеристикою танцю, значення якої настільки ж велике при навчанні дітей, як і попередніх, є малюнок танцю, що не існує сам по собі, він співвідноситься з лексикою хореографічного твору.

Музичний супровід повинен бути в усіх відношеннях простим в сприйнятті для вихованців, разом з тим підкреслювати характер та манеру рухів і комбінацій.

Суттєве місце у вивченні танцю посідають ритмічні вправи. Навчаю відрізняти найпростіші ритмічні малюнки за допомогою різноманітних оплесків. Вчу дітей своєчасно починати і закінчувати рухи відповідно до змісту, характеру, швидкості, ритмічної побудови музики. Вправи будуються на природних рухах і дозволяють відпрацьовувати основні навички – ходіння, біг, стрибки.

У процесі занять з молодшими вихованцями використовую таку форму роботи, як розповідь. Дітям пропоную скласти невеличкі етюди на задану або ними обрану тему. Вони фантазують охоче і сміливо, і на наступному занятті показ таких сюжетів є одним із найцікавіших моментів заняття. Також пропоную дітям ігрові завдання, які вони повинні виконувати відразу. Наприклад, підібравши цікаву образну музику, пропонувати дітям її прослухати, а потім зобразити те, що вони почули в цій музиці. Всі завдання підбираю для дітей так, щоб вони сприяли виробленню стрункої постави, танцювальної координації, легкості й граційності рухів, засвоєнню танцювальних поз, положень, кружлянь, фігур, набуттю навичок орієнтації у просторі. Такі завдання також сприяють фізичному зміцненню дітей.

Давньогрецький філософ Демокріт стверджував: «Ні мистецтво, ні мудрість не можуть бути досягнуті, якщо не вчитися», тому потрібно донести до дітей, що в мистецтві танцю немає «довершеності», що кожний танцювальний рух, фрагмент повинен відпрацьовуватися і вдосконалюватися до нескінченності. Але технічна досконалість танцю не повинна стати самоціллю, а процес розучування не можна перетворювати в механічне повторення танцювальних рухів.

Освоюючи танцювальну лексику, дитина не просто пасивно сприймає красиве, вона долає певні труднощі, здійснює чималу роботу для того, щоб ця вона стала йому доступна. Пізнавши красу в процесі творчості, учень глибше відчуває прекрасне в усіх його проявах: в мистецтві і в житті.

Заняття намагаюся організувати, щоб дітям було цікаво. Тому використовую перегляд відеозаписів, що дозволяє вихованцям проаналізувати свій виступ та побачити свої помилки при виконанні танцювальних рухів.

Основою моєї роботи, є творчість українських теоретиків і практиків хореографічного мистецтва (В. М. Верховинець, П. П. Вірський, В. Авраменко, Г. Березова, Л. Бондаренко, О. Бурля, К. Василенко, А. Гуменюк, С. Забрєдовський, П. Коваль, В. Костровицька, О. Мартиненко, Т. Чурпіта, А. Шевчук та ін.), які вважають, що залучення молоді до танцювального мистецтва важливе для її духовного збагачення, творчого розвитку, фізичного здоров'я, формування інтересу до рухової діяльності. Спираючись на досягнення педагогічної науки шукаю нові підходи у навчанні та вихованні, які відповідали б потребам розвитку творчої особистості, були б спрямовані на досягнення творчих і культурно-національних цінностей.

Танцювальний ансамбль «Розмарія» заснований в 1995 році. На цей час ансамбль нараховував 12 учасників. Сьогодні в колективі навчається чотири вікові групи, загальна кількість учасників – 80 учнів. Ансамбль, маючи свою невелику історію, збагачується з кожним роком все новими хореографічними композиціями.

У репертуарі колективу чимало народних, класичних, бальних, сучасних танців, серед яких: «Український святковий», «Буковинські візерунки», «Веселі гуцулята», «Литовський», «Як було колись в Україні», «Духмяна ніч», «Ангел лети», білоруська полька «По ягоди», «Гопачок», «Краков'як», «Березнянка», «Пішов би погуляв», «Коломийка», «Годі браття сумувати», літературно-хореографічна композиція «Журавлі», закарпатський «Дуботанець» та ін.

Уже 22 роки танцювальний колектив є учасником традиційного районного фестивалю «Бережанська танцювальна весна», за що неодноразово був нагороджений грамотами і пам'ятними подарунками.

«Розмарія» добре зарекомендувала себе під час різноманітних заходів, свят, ювілеїв, що проводилися у гімназії, у районному будинку народної творчості, на сценах міст Нового Роздолу (Львівщина), Козови, Підгайців,

Тернополя, Бережан, а також у районних та обласних етапах Всеукраїнського фестивалю «Таланти твої, Україно», де нагороджена дипломами II-III ступенів.

Щорічно колектив бере участь в обласному фестивалі - конкурсі «Надія» в м.Теребовля, в номінації «Народне хореографічне мистецтво», де завжди виборюють призові місця:

- 2006р. – 3 місце;
- 2007р. – 2 місце;
- 2009р. – 1 місце;
- 2010р. – 3 місце;
- 2011р. – 2 місце;
- 2012р. – 2 місце;
- 2013р. – 3 місце.

У 2008 році колектив нагороджений дипломом III ступеня Першого обласного фестивалю - конкурсу «Український танець - увиванець» у номінації «Гаївка». У 2008 році колектив нагороджений за 1 місце у районному етапі фестивалю-конкурсу «Український танець - увиванець» у номінації «Український народний танець», а у 2011 році нагороджений гран-прі за перемогу у районному фестивалі-конкурсі хореографічних колективів «Український танець - увиванець».

У 2008, 2011 та в 2013 роках колектив брав участь у творчих звітах Бережанщини в м. Тернопіль.

У 2012 році колектив нагороджений дипломом за 3 місце у номінації «Літературно-музична композиція» районного конкурсу «Поезія правдива цвіте в душі, як весна», присвяченому 140-ій річниці від дня народження Богдана Лепкого.

Значною подією для колективу був виступ у 2003 році в Греції, під час їхнього відпочинку у міжнародному церковному таборі в Макриніці. На високому рівні пройшов концерт в столиці Греції – Афінах, під час урочистостей з нагоди Дня незалежності України, організованих посольством України. Посол України в Греції Віктор Кальник, представники посольств багатьох країн світу висловили своє захоплення високою майстерністю танцюристів. У 2008 році «Розмарія» брала участь у фестивалі «Мій перший крок ... і наступний» м. Ключборк (Польща). А в 2013 році ансамбль був учасником міжнародного фольклорного фестивалю «Танцювальна фієста» там же. У 2006 році колективу присвоєне звання «Зразковий художній колектив». Діяльність ансамблю заслуговує на підтвердження звання «Зразковий художній колектив».

У колективі значна увага приділяється вихованню у дітей любові до рідного краю, його культури, фольклору, що відіграє важливу роль у формуванні естетичного смаку. Привчаю дітей до охайності, обов'язкової дисципліни, адже вихованці повинні вміти організовано увійти до зали, зосереджувати увагу на настановах керівника, бути готовими виконувати його

завдання. Такий підхід до організації навчально – виховного процесу привчає дітей до правильного розподілу свого робочого та вільного часу.

Організують роботу з батьками вихованців, адже саме вони, в першу чергу, допомагають у фінансових та організаційних питаннях: пошиття нових костюмів для виступів; проведенні концертів; організації участі у різноманітних конкурсах-фестивалях тощо. Тому однією з форм роботи з батьками є організація для них щорічних творчих звітів наприкінці навчального року, щоб показати яких успіхів досягли їхні діти у вивченні хореографічного мистецтва.

З власного досвіду роботи хочу зазначити, що хореографія розвиває у дітей вміння естетично ставитися до краси навколишнього світу, гармонії, творчості; допомагає формувати емоційно-ціннісне ставлення до нього. Завдяки заняттям з хореографії діти вчать виразності, грації, вишуканості. Вважаю, що виховання саме таких особистостей є актуальним завжди. І тому моє професійне кредо: **«Учень – це факел, якій потрібно запалити»**. Вірю, що неталановитих дітей не буває.

ЛІТЕРАТУРА

1. Розвиток творчої активності школярів / Під ред. А.М. Матюшкіна. - М.: Педагогіка. - 1991. - 160 с.
2. Немов Р.С. Психологія. Підручник для студентів вищ. навч. закладів. Т.1. Загальні основи психології. - М.: Просвіта: Владос, 1994. - 576 с.
3. Тітов В.С. Танці Поділля. – Хмельницький, 2000.
4. Прибуток Г.М. Методичні рекомендації і програма з класичного танцю для самодіяльних хореографічних колективів. М., 1984.
5. Шевчук А. Дитяча хореографія. – К.: Шкільний світ, 2008.
6. Верховинець В.М. Весняночка. Ігри з піснями для дітей дошкільного і молодшого віку. - К.: Музична Україна, 1989.
7. Тарасов Н.І. Класичний танець. 3-тє вид. - СПб.: Видавництво «Лань». - 2005. - 496 с.: Іл.
8. Комаровська О. Музика, театр, хореографія у позаурочний час// Шкільний світ.-2005. - № 32. –С. 13-18.
9. Хореографічне мистецтво. Довідник. - М.: Мистецтво. - 2005.
10. Янковська О.М. Учити дитину танців необхідно // Початкова школа. - 2000. № 2. С. 34-37.
11. Верховинець В. Теорія українського народного танцю. – К., 1990.-150с.
12. Гуменюк А. Народне хореографічне мистецтво України. – К., 1963.
13. Гуменюк А. Українські народні танці. – К., 1962.
14. Колногузенко Б.М. Методика роботи з хореографічним колективом. Ч.1. – Х.:ХДАК, 2005. – 153 с.
15. Бондаренко Л. Ритміка і танець. – К.: Музична Україна, 1989.
16. Демянчук Н.О. Педагогічні основи формування художньо-естетичних інтересів школярів. - К., 1997.